

порушень процесуальних норм, що визначають процесуальну форму кримінального провадження.

На окрему увагу заслуговує питання про те, на досягнення яких цілей направлено вживання процесуальних способів виправлення помилок: на відновлення порушених прав осіб, що беруть участь в процесі або ж на усунення порушень, пов'язаних з формою кримінального провадження на етапі закінчення досудового розслідування.

Метою використання всякого методу виправлення помилки є забезпечення законності кримінального провадження. Системність існуючих методів виправлення помилок досудового розслідування обумовлюється єдністю завдань і спрямованістю їх використання. Всі існуючі методи виправлення направлені на виявлення і усунення допущених помилок, запобігання їх можливому вчиненню у майбутньому. Найвність таких ознак, як: взаємозв'язок; можливість використання на різних етапах і стадіях руху кримінального провадження; можливість використання одного і того ж способу різними суб'єктами кримінального провадження; єдина мета і загальна спрямованість використання; можливість виправлення помилок не лише при її вчиненні, але і на пізніших етапах (стадіях) кримінального провадження, дозволяє стверджувати про те, що процесуальні способи виправлення помилок у процесі досудового розслідування утворюють єдину цілісну систему, покликану забезпечити законність здійснення кримінального провадження.

До криміналістичних методів усунення помилок відносяться: переоцінка інформації, раніше оціненої невірно; отримання пропущеної інформації з того ж джерела за допомогою проведення повторних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; відміна оперативно-розшукових доручень; отримання інформації з нових джерел, оскільки первинна безповоротно втрачена, за допомогою проведення додаткових слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів.

Важливим питанням при виявленні та усуненні слідчих помилок є питання про суб'єктів, які мають на це право. Право виявляти помилки мають: слідчий, керівник слідчої групи, начальник слідчого відділу, прокурор, слідчий суддя, представники сторони захисту.

Слідчі помилки можуть бути виявлені перш за все самим слідчим при виконанні пошукових дій при проведенні обшуку. Це відбувається, по-перше, шляхом аналізу і переоцінки слідчої ситуації. По-друге, помилки можуть бути виявлені на будь-якій стадії проведення обшуку: при його підготовці, проведенні і оцінці отриманих результатів. По-третє, помилки можуть бути виявлені при аналізі ходу і результатів обшуку. Мета такого аналізу і полягає у встановленні, в чому була помилка, яка призвела до цього результату. По-четверте, помилки можуть бути виявлені при формуванні доказової бази у кримінальному провадженні, коли перевіряється допустимість доказів. По-п'яте, помилки можуть бути виявлені слідчим при складанні підсумкових процесуальних документів.

Важлива сторона кожної слідчої дії, в тому числі і обшуку – підпорядкування пізнавальної діяльності строгому правовому регулюванню, дотримання прав людини. Подальша розробка методів усунення причин організаційно-тактичних помилок слідчого під час проведення обшуку є ефективним засобом недопущення порушення прав учасників кримінального провадження.

ЧИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЕ ПРАВО ЗАТРИМАНОВОГО НА ОСКАРЖЕННЯ ЗАТРИМАННЯ У НОРМАХ КПК УКРАЇНИ?

Шульга О.В., ад'юнкт кафедри кримінального процесу НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, заступник начальника кафедри кримінального процесу НАВС Савицький Д.О.

Серед заходів забезпечення кримінального провадження і, зокрема, запобіжних заходів, особливе місце займає затримання особи.

Застосування затримання безпосередньо пов'язане з обмеженням права людини на свободу та особисту недоторканність. Тому не випадково процесуальні норми, що регламентують порядок і строки затримання, включені до міжнародно-правових актів і Конституції України.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод передбачають, що особа, позбавлена свободи, невідкладно має бути доставлена до судді чи іншої посадової особи, якій за законом належить право здійснення судової влади; при цьому, затриманий має право на судовий розгляд з тим, щоб суд міг ухвалити рішення щодо законності затримання.

Стаття 29 Конституції України гарантує кожному затриманому право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Таким чином, затримання особи, і зокрема затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України), виступає обов'язковим предметом судового контролю у досудовому кримінальному провадженні.

Будь-яка особа, чий конституційні права та свободи зазнають обмеження під час кримінального провадження, зважаючи на можливість їх порушення, має бути наділена процесуальним правом оскарження відповідних рішень, дій чи бездіяльності державних органів і посадових осіб безпосередньо до суду.

На важливість права підозрюваного оскаржувати дії та рішення органів досудового розслідування, прокурора, у тому числі затримання за підозрою у вчиненні злочину, постійно звертається увага учених-процесуалістів (О. І. Білоусов, Н. В. Борзих, Т. В. Варфоломєєва, І. І. Зарева, О. С. Мазур, А. В. Фодомаренко, В. В. Рожнова, С. М. Смоков, О. І. Тищенко, Г. В. Федотова, М. І. Чворткін, А. К. Чернова та ін.).

Право на оскарження та судовий порядок розгляду таких скарг виступає невід'ємною складовою процесуального статусу підозрюваного, має важливе практичне значення, оскільки сприяє забезпеченню виконання конституційних приписів щодо застосування затримання виключно у необхідних випадках і під судовим контролем.

Надання затриманому права на оскарження та судову перевірку законності затримання, як мінімум, повинно забезпечуватись: закріпленням відповідного права затриманого та механізму його реалізації у нормах КПК України; покладенням обов'язку на посадових осіб щодо роз'яснення права оскарження затримання та механізму його реалізації із зазначенням цього у протоколі затримання.

Аналіз норм чинного КПК України засвідчує, що визнане та закріплене міжнародними документами та Конституцією України право затриманого на судове оскарження затримання, належним чином не забезпечене.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою серед іншого право вимагати перевірку обґрунтованості затримання. Будь-яких положень щодо механізму реалізації цього права, а також необхідності роз'яснення його змісту та порядку реалізації ст. 208 КПК України не містить.

Виникає запитання: чи дорівнює право вимагати перевірки обґрунтованості затримання конституційному праву кожного затриманого у будь-який час оскаржити в суді своє затримання? Можливо і так, однак у ч. 3 ст. 42 КПК України серед прав підозрюваного, обвинуваченого закріплено як право вимагати перевірки обґрунтованості затримання (п. 6), так і право оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, визначеному КПК України (п. 16).

Аналіз норм КПК України не надає відповіді і на питання щодо форми і змісту «вимоги» затриманого про перевірку обґрунтованості затримання, порядку та строків її заявлення та вирішення. Вочевидь, положення ст. 29 Конституції України передбачає звернення до суду із скаргою на затримання, а не з вимогою про перевірку його обґрунтованості.

Не врегульовані питання судового оскарження затримання і статтями, що регулюють вирішення слідчим суддею питання щодо застосування запобіжного заходу стосовно затриманого. Так, визначений законом порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу (ст. 193 КПК України) також не надає можливості підозрюваному подати та підтримувати у судовому засіданні скаргу на затримання.

Таким чином, доводиться констатувати, що у чинному КПК України законодавець не визначився у питанні судового контролю за затриманням особи. На відміну від КПК України 1960 року (ст. 106), у ст. 208 КПК України законодавець не передбачив права затриманого на подання до суду скарги на затримання, не зазначив, що перевірка має підлягати не тільки обґрунтованість, а й законність затримання. Процедура перевірки обґрунтованості затримання (право вимагати якої закріплено у п. 6 ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 208 КПК України) виявляється фактично безпредметною, що безперечно не може не відобразитись на ефективності застосування інституту оскарження затримання.